

ZAPISNIK

sa 55. sjednice Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje Skupštine Crne Gore, održane 11. novembra 2019. godine

Sjednica Odbora je počela u 13 sati.

Sjednicom Odbora je predsjedavao dr Suad Numanović, predsjednik Odbora.

Sjednici Odbora su prisustvovali poslanici, članovi/ce Odbora: dr Halil Duković, Maja Bakrač, dr Nedžad Drešević, mr Boris Mugoša i dr Vera Bulatović.

Sjednici Odbora nijesu prisustvovali poslanici, članovi Odbora: doc.dr Draginja Vuksanović-Stanković i Nikola Divanović.

Sjednici Odbora su, u skladu sa članom 65 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: poslanik Mihailo Anđušić, kao zamjena poslanika Nikole Divanovića i poslanik Mirsad Murić do dolaska poslanika dr Halila Dukovića na sjednicu.

Pored članova Odbora, sjednici su prisustvovali: Slađana Pavlović, generalna direktorica Direktorata za međunarodnu saradnju i harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja, Slavojka Šuković, načelnica Direkcije za harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja, dr Višnja Orban, pomoćnica direktora Uprave za inspekcijske poslove, prof. dr Agima Ljaljević, nacionalna koordinatorica za kontrolu duvana u Institutu za javno zdravlje Crne Gore, Mina Brajović, šefica kancelarije Svjetske zdravstvene organizacije u Crnoj Gori i dr Gordana Reljić, direktorka Javne zdravstvene ustanove Specijalne bolnice „Dr Jovan Bulajić” Brezovik.

Rad sjednice pratili su akreditovani mediji.

Za sjednicu je predložen i jednoglasno usvojen sljedeći

DNEVNI RED:

OBILJEŽAVANJE NACIONALNOG DANA KONTROLE DUVANA

Nakon usvajanja dnevnog reda, **dr Suad Numanović predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje**, svoje uvodno izlaganje je počeo iznošenjem definicije kontrole pušenja duvana i rekao da je kontrola pušenja duvana skup mjera za smanjenje tržišne

ponude i potražnje duvanskih proizvoda, kao i štetnih efekata koje pušenje izaziva. Cilj je unapređenje zdravlja stanovništva ograničenjem potrošnje cigareta i smanjenjem izlaganja duvanskom dimu. Kazao je da ova definicija korenspondira sa sadržajem Okvirne konvencije za kontrolu duvana Svjetske zdravstvene organizacije, koju je Crna Gora potpisala 2006. godine. Ovaj dokument nudi smjernice za kontrolu duvana. Crna Gora je 2017. godine ratifikovala i Protokol uz Konvenciju o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima. Predsjednik Odbora je ukazao da su pogubne posljedice upotrebe duvana i izloženosti duvanskom dimu po zdravlje stanovništva. Naveo je, da je u Izvještaju Svjetske zdravstvene organizacije, objavljenom 2017. godine, ova međunarodna organizacija upozorila, da je godišnji bilans do 7 miliona smrtnih slučajeva porastao sa 4 miliona, koliko je bilo u 20. vijeku, i da je duvan postao najčešći pojedinačni uzrok smrti koji može biti spriječen. Podsjećajući na podatke Instituta za javno zdravlje, koji su objavljeni 2018. godine, da su u Crnoj Gori oko 200.000 građana zavisnici od duvana, predsjednik Odbora je rekao da su ovi podaci zabrinjavajući, jer pušenje predstavlja bolest zavisnosti, za koju je naučno dokazano da djeluje razarajuće na zdravlje. To štetno djelovanje na ljudsko zdravlje je kumulativno, relativno sporo, i naizgled neprimjetno učestvuje u nastanku mnogih bolesti. Naglasio je, da je dokazana direktna veza između raka pluća i pušenja duvana, astme i emfizema pluća i oboljenja kardiovaskularnog sistema. Takođe, rekao je i da upotreba duvana i izloženost duvanskom dimu ugrožava novorođenčad i prije i poslije rođenja, jer pušenje u trudnoći povećava rizik za komplikacije, ugljen-monoksid koji je prisutan u duvanskom dimu onemogućava da fetus, koji se razvija, dobije dovoljno kiseonika. Istakao je da posljedice osjećaju i nepušači koji su izloženi duvanskom dimu kod kuće ili na poslu, pa zbog toga imaju za 25-30 odsto veći rizik da razviju koronarnu bolest srca. Duvanski dim iz okoline uzrokuje brojne zdravstvene probleme kod odojčadi i djece, uključujući češće i jače napade astme, respiratorne infekcije, infekcije uha i druge bolesti. Dr Numanović smatra da ne postoji bezbjedan nivo izloženosti duvanskom dimu iz okoline, i da duvan ne predstavlja opasnost po zdravlje samo onih koji ga koriste i onih koji su izloženi duvanskom dimu, već se njegovi uticaji odražavaju i na životnu sredinu. Predsjednik Odbora je u svom izlaganju dao poseban osvrt i na populaciju mladih kao konzumenata duvana. Naveo je, da su mladi upoznati sa štetnim efektima upotrebe duvana i aktivnim i pasivnim, pa ipak zabrinjavaju podaci o mladima koji puše. Podsjetio je da su iz Instituta za javno zdravlje Crne Gore, u maju mjesecu ove godine, saopštili, da su istraživanja Evropskog školskog istraživanja o upotrebi alkohola i drugih droga, pokazala da 34 odsto djece do 16 godine konzumira duvan. S obzirom da brojna istraživanja ukazuju da su mladi uzrasta od 18 do 24 godine najrizičnija grupa za usvajanje ove štetne navike i da oni lako prihvataju oblike ponašanja koji su preovlađujući u grupi sa kojom se identifikuju, a pušenje je jedna od bitnih aktivnosti kojima se obezbjeđuje homogenost grupe i distanciranje od drugih (nepušačkih) grupa o

kojima se izgrađuju negativni stereotipi. Zbog toga je važno, smatra predsjednik Odbora, postaviti pitanje šta je to zbog čega mladi ljudi, u ovom periodu života, i pored toga što su informisani o štetnosti pušenja, ipak posežu za cigaretom. Ocijenio je da je važno ispitati same uzroke koji dovode do usvajanja navike pušenja. S tim u vezi, rekao je da je mlađoj populaciji potrebno posvetiti posebnu pažnju i kontinuirano sprovođiti edukativno - preventivne aktivnosti kao mjeru u kontroli pušenja, koja ima za cilj da upozori nepušače, posebno mlade, da nikada ne zapale prvu cigaretu, jer čak polovina njih vremenom postaje aktivni pušač. Predsjednik Odbora je rekao da Crna Gora ima odlično postavljen normativni okvir u vezi sa konzumacijom duvana. Podsjetio je, da je Skupština Crne Gore, usaglašavajući svoje zakone sa evropskim, u julu mjesecu ove godine, usvojila Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda. Ovim zakonom zabranjuje se upotreba duvanskih proizvoda u javnim zatvorenim i radnim prostorijama. Posebno je zabranjeno pušenje u bilo kojoj prostoriji ili dijelu gdje se konzumiraju hrana i piće. Predsjednik Odbora je istakao da svi treba da daju podršku implementaciji Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda, čiji je cilj unapređenje preventivnog djelovanja i da se, kroz multisektorsku saradnju, kao što su dobro osmišljene informativne kampanje u zdravstvu, medijima, obrazovnim ustanovama, nevladinim organizacijama, odnosno u svim segmentima društva, apeluje da se smanji upotreba duvanskih proizvoda zbog njegovog štetnog uticaja na život i zdravlje ljudi.

Sladana Pavlović, generalna direktorica Direktorata za međunarodnu saradnju i harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja, podsjetila je da je prošlo skoro tri mjeseca od usvajanja Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda i ocijenila da je njegova implementacija uspješna. S tim u vezi, smatra da je društvo pokazalo odgovornost i zrelost, prije svega u odnosu na 2014. godinu, kada je sličan zakon bio na snazi. Saopštila je podatke da oko 35 odsto stanovništva Crne Gore aktivno konzumira duvanske proizvode, a da je još 17 odsto stanovništava u jednom periodu života konzumiralo duvanske proizvode. Pavlović je kazala da je zakon jedan od mehanizama kojim se želi ukazati na štetnost konzumiranja duvana i duvanskih proizvoda, kao i na smanjenje poražavajuće statistike. Istakla je da je zakon donešen zbog zaštite i zdravlja ljudi i naglasila da njegova svrha nije kaznene prirode, već da je njegov cilj preventivno djelovanje. Smatra da je u narednom periodu važno zajedničko djelovanje svih segmenata društva, koji treba da ukazuju na štetnost duvanskog dima i da edukativno-preventivnim aktivnostima kroz medijske kampanje, utiču na smanjenje konzumiranja duvana i mladih i starijih.

Prof. dr Agima Ljaljević, nacionalna koordinatorica za kontrolu duvana, kazala je da je obilježavanje Nacionalnog dana kontrole duvana dobra prilika da se javnosti ukaže na pogubne posljedice upotrebe duvana. Istakla je da je konzumiranje duvana jedan od

vodećih javno zdravstvenih problema, jer ubija više od polovine svojih korisnika. Kada je Crna Gora u pitanju, s obzirom na podatke da 35 odsto stanovništva puši, a da je još 17 odsto stanovnika u jednom periodu života konzumiralo duvan, iskazala je zabrinutost, jer ti podaci ukazuju da je u Crnoj Gori, bez obzira na preventivno djelovanje, povećana upotreba duvana. Prof. dr Ljaljević je navela sljedeće podatke: da su najčešći korisnici duvana starosti od 45 – 54 godina, da je rasprostranjenost konzumenata duvana 45% u populaciji radno sposobnog stanovništva, da nema razlike između ruralne i urbane sredine, kao ni u odnosu na obrazovni nivo konzumenta. Naglasila je, da prema podacima kojima raspolažu, u populacionoj grupi od 18 do 24 godine ima više žena pušača nego muškaraca, što ukazuje da se nešto promijenilo u kulturi crnogorske žene kada je u pitanju konzumiranje duvanskih proizvoda. Smatra da se mora govoriti o tome da žene konzumiraju duvan u periodu aktivnog reproduktivnog doba, jer pušenje u trudnoći ima negativne efekte po zdravlje i majke i djeteta. Prof. dr Ljaljević se, u svom izlaganju, osvrnula i na populaciju mladih i saopštila podatke, da je u starosnoj grupi od 13 do 15 godina više od deset odsto onih koji koriste duvanske proizvode, a među djecom uzrasta od 16 godina, čak 15 odsto onih koji su pušači. Istakla je da je, prema istraživanju, rađenom u periodu od 2014. do 2018. Godine, broj pušača gotovo dvostruko porastao u populaciji uzrasta od 13 do 15 godina, kao i da je više od 2/3 djece te starosti izjavilo da su u svom domu izloženi uticaju duvanskog dima. Istakla je, da je problem pušenja složen i evidentan, da se mora raditi na njemu, i da je u tome Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda važna, ali jedna karika. Ocijenila je da je značajna politika kontrole upotrebe duvana i da je njen cilj zaštita zdravlja ljudi, smanjenje troškova, očuvanje životne sredine.

Mina Brajović, šefica kancelarije Svjetske zdravstvene organizacije u Crnoj Gori, na početku izlaganja, podsjetila je da je zdravlje danas više nego ikada stvar političkog izbora, i da uspjeh promovisanja zdravlja zavisi od političke posvećenosti i multisektorske saradnje. Istakla je da usvajanje novog zakonskog rješenja, po ocjeni Svjetske zdravstvene organizacije, predstavlja jako kvalitetnu platformu za realizaciju obaveza iz Okvirne konvencije za kontrolu duvana Svjetske zdravstvene organizacije i Protokola uz Konvenciju, kao i cijelog seta mjera koje ova međunarodna organizacija predlaže za implementaciju ove Konvencije. Smatra da stalno treba potencirati da je pušenje bolest zavisnosti. Brajović je kazala da su alarmantni podaci Svjetske zdravstvene organizacije, kada je u pitanju upotreba duvana i duvanskih proizvoda, na globalnom i evropskom nivou, a da projekcije ove međunarodne organizacije za 21. vijek, ukazuju da će jedna milijarda ljudi izgubiti život zbog štetnog uticaja duvana i duvanskog dima. Istakla je, da je naročito zabrinjavajuće ono što se dešava u populaciji djece, da u toj kategoriji raste upotreba duvana, i da u tome prednjači Evropa, u kojoj je izjednačena upotreba duvana kod djevojčica i dječaka. Ocijenila je da je važno što je usvojen Zakon o ograničavanju upotrebe

duvanskih proizvoda i naglasila je značaj multisektorske saradnje. Brajović je ukazala je na pogubne posljedice pušenja po zdravlje ljudi i kazala da za odvikavanje od pušenja nije dovoljna samo bihevijoralna intervencija na primarnom nivou zdravstvene zaštite, nego i medikamentozna terapija. Takođe je ukazala i na štetnost konzumiranja elektronske cigarete, i kazala da one predstavljaju ulazak u konvencionalnu upotrebu duvana. Saopštila je da američka istraživanja pokazuju je kod djece porasla upotreba elektronskih cigareta. Navela je da para duvanskih proizvoda nove generacije, ima kancerogeno dejstvo i podsjetila da član 8. Okvirne konvencije propisuje da u zatvorenom prostoru treba zabraniti upotrebu i te vrste duvanskih proizvoda.

Dr Gordana Reljić, direktorka Javne zdravstvene ustanove Specijalne bolnice „Dr Jovan Bulajić” Brezovik, o ovoj problematici govorila je sa životnog aspekta. Saopštila je da je naučno dokazano da je od 4000 supstanci koje se nalaze u duvanskom dimu 40 supstanci kancerogeno, a da su sve toksične. Dr Reljić je kazala da je duvan jedan od najbitnijih faktora patogenosti svih bolesti iz oblasti pulmologije. Govorila je o štetnom sastavu duvana i objasnila na koji način duvanski dim djeluje na organizam, i kako izaziva zavisnost. Karcinom je bolest broj jedan koju izaziva upotreba duvana. Kazala je da su u Specijalnoj Bolnici radili istraživanje na 82 pacijenta oboljela od kancera i da su svi saopštili da su hronični pušači. Navela je da stopa obolijevanja od kancera raste godišnje oko 6 odsto i da tu pratimo zapadnu Evropu, kao i da je kod karcinoma pluća stopa morbiditeta i mortaliteta izjednačena. Istakla je da je primjetno da se granica starosti spušta kada je obolijevanje od ove opake bolesti u pitanju, i da Specijalna bolnica u Brezoviku ima najmoderniju dijagnostičku obradu metode, ali da je problem što ljudi dolaze u poodmakloj fazi bolesti. Ukazala je i na pozitivne rezultate primjene imunoterapije koja se implementira u toj Bolnici.

Dr Višnja Orban, pomoćnica direktora Uprave za inspekcijske poslove, kazala je da Uprava za inspekcijske poslove, preko svoje četiri inspekcije vrši nadzor nad primjenom Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda. Istakla je da su od kada je usvojen ovaj zakon, tržišna, sanitarna, turistička i zdravstvena inspekcija pojačale nadzor i uradile oko 1550 inspekcijskih nadzora, i da je bilo oko 100 kaznenih mjera. Ocijenila je da su subjekti sada mnogo zainteresovaniji za primjenu zakona, u odnosu na raniji period, i da im se obraćaju sa pitanjima koja su vezana za primjenu ovog zakona. Na ta pitanja im odgovaraju u saradnji sa Ministarstvom zdravlja. Dr Orban je izrazila nadu da će se smanjiti broj pušača i da će se kaznena politika što manje sprovoditi. Smatra da je interes svih da zakon zaživi. Kada su u pitanju bezdimni proizvodi, kazala je da je dozvoljena njihova upotreba u zatvorenim prostorijama, i da se, shodno Zakonu o ograničavanju duvanskih proizvoda, moraju registrovati u Ministarstvu zdravlja.

Mr Boris Mugoša, član Odbora je, u svojoj diskusiji, naglašeno govorio o štetnosti duvana. On smatra da je netačna priča da elektronske cigarete nijesu štetne. Postavio je pitanje koliko kod nas ima savjetovališta za odvikavanje od korišćenja duvanskih proizvoda. Poslanik Mugoša je dao punu podršku za preventivne programe, i smatra da bi u Budžetu trebalo, za preventivu pušenja, predvidjeti određena sredstva. Kada je u pitanju akcizna politika, poslanik Mugoša smatra da se intenzivnije treba boriti protiv sivog tržišta. Zalaže se da se Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda dosljedno sprovodi i da nema nikakvog smisla govoriti hoće li se ili neće izgubiti birači zbog navedenog zakona. Rekao je da nije pronašao istraživanje novijeg datuma vezano za utvrđivanje veze između pušenja i korišćenja marihuane.

Prof. dr Agima Ljaljević, nacionalna koordinatorica za kontrolu duvana, je u odgovoru poslaniku Mugoši kazala da je opšte poznato da je konzumiranje duvanskih proizvoda vrlo često uvod u konzumiranje psihoaktivnih supstanci, i da istraživanja pokazuju da su konzumenti marihuane vrlo često u svojoj ranoj mladosti eksperimentisali sa duvanom. Navela je da djeca prvi put cigarete i alkohol probaju u svojoj kući. Kada su u pitanju savjetovališta za odvikavanje od pušenja, prof. dr Ljaljević je kazala da 15 godina postoji savjetovalište za mlade i da očekuje da će dobiti podršku od Ministarstva zdravlja, kako bi se obuhvat stanovništva proširio na cjelokupnu populaciju.

Dr Gordana Reljić, direktorka Javne zdravstvene ustanove Specijalne bolnice „Dr Jovan Bulajić” Brezovik, odgovarajući poslaniku Mugoši, kazala da je prema evropskim istraživanjima odvikavanje od pušenja teže nego odvikavanje od marihuane, kao i da američka istraživanja pokazuju da je odvikavanje od pušenja ravno odvikavanju od heriona.

Dr Vera Bulatović, članica Odbora, istakla je da sa edukacijom o štetnosti upotrebe duvanskih proizvoda i duvanskog dima treba početi još od vrtića. Pitala je, da li je Uprava za inspeksijski nadzor počela da dobija prigovore od ekologa, s obzirom na broj opušaka oko javnih ustanova.

Dr Višnja Orban, pomoćnica direktora Uprave za inspeksijske poslove, odgovorila je da ne raspolaže sa tim podacima, s obzirom da je za ta pitanja nadležna Komunalna policija, jer ona kontroliše javni prostor.

Dr Nedžad Drešević, član Odbora, kazao je da veliki broj familija živi od duvana. Ocijenio je da je evidentno da se Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda primjenjuje, da ga pušači poštuju, što je dobro i za pasivne pušače.

Maja Bakrač članica Odbora, smatra da se moglo bolje pripremiti kada su u pitanju zakonska rješenja. Smatra da je dobro što je zabranjeno pušenje duvana u zatvorenom

prostoru, ali je trebalo razmišljati u pravcu nalaženja nekog rješenja, da se prostor podijeli na dio za pušače i nepušače, na način kako je to urađeno u Hrvatskoj. Poslanica Bakrač je postavila pitanje, s obzirom da je dupliran broj dječaka uzrasta od 13 do 15 godina kada je riječ o konzumiranju cigareta, a da 15 odsto djece uzrasta od 16 godina konzumiraju cigarete, ko je kontrolisao koji je to uzrast mladih ljudi, koji mogu da kupe cigarete. Ocijenila je da bi primjena ranijeg zakona bila uspješnija, da je inspekcija bolje radila. Poslanica Bakrač je istakla značaj edukacije i prevencije koja počiva na edukaciji, sa kojom treba početi od ranog uzrasta.

Sladana Pavlović, generalna direktorica Direktorata za međunarodnu saradnju i harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja, je rekla da je Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda počeo da se piše 2017. godine, da su građani dobro informisani o njemu, i da smatra da je društvo spremno za njegovu primjenu.

Dr Halil Duković, član Odbora, složio se sa svima da ni jedna jedina supstanca u duvanu i alkoholu nije zdrava. Smatra da je dobro što je usvojen Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda, ali je mišljenja da smo zaboravili na pušačku grupu, u smislu određivanja nekog prostora gdje bi moglo da se puši.

Dr Suad Numanović, predsjednik Odbora, zaključujući sjednicu, istakao je zadovoljstvo primjenom Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda i što inspekcije djeluju preventivno, a ne restriktivno. Rekao je da smo poslali dobre poruke i da moramo svi zajedno djelovati, kako bi se prevencija čula u svim djelovima Crne Gore, a kroz preventivno djelovanje smanjila upotreba duvanskih proizvoda u Crnoj Gori.

Sjednica je završena u 14 sati i 20 minuta.

**Sekretarka Sekretarijata Odbora
za zdravstvo, rad i socijalno staranje**

Snežana Kaluđerović

**Predsjednik Odbora za zdravstvo,
rad i socijalno staranje**

Dr Suad Numanović